

איסור הנאה ממלאכת שבת - שיעור 206

1. receiving שבת deliveries
2. reading newspaper, mail, or fliers delivered on שבת
3. walking through electronic door
4. using נכרי to wash dishes

I. המחלוקת בין רש"י ותוספות (צ"ח כ"ד): והנפק"מ

(א) עיין ברש"י והר"ן (ס) דהטעם שאסרו ליהנות ממלאכת שבת הוא משום שלא יהנה ממלאכה הנעשית בשביל ישראל בשבת ולהתוספות ולהרמב"ם ולהרשב"א (ס) שלא יאמר לנכרי לעשות בשבת ועיין במשנה (שבת קכ"ג).

(ב) ויש כמה נפק"מ במחלוקת זה

1. לשיטת רש"י השיעור של כדי שיעשו הוא שיעור רק של המעשה מלאכה כגון לקיטת הפרי אמנם לשיטת תוספות הוא השיעור של הלקיטה וגם העברת הפרי ליהודי
2. ועוד אם מותר ביום טוב שני של גליות לדעת תוספות אסור
3. ועוד אם מותר לאחרים ליהנות ממלאכת הנכרי במוצש"ק מיד דלדעת רש"י אסור ולדעת התוספות מותר מיד במוצש"ק דודאי לא יאמר לנכרי לעשות מלאכה כדי להנות אחרים (מ"ב תקט"ו בהקדמה)
4. ועוד בנכרי שעשה כלי לישראל בקבלנות דלטעם התוספות מותר בשבת משום דעדתיה דנפשיה קעביד ולטעם רש"י אסור בכדי שיעשו (שש"כ ל - הערה קכ"ד)
5. לגבי אגרת שהובא בשבילו מחוץ לתחום דלשיטת תוספות מותר דלא שייך לגזור שמא יאמר לו שיביא כיון שאינו יודע מי ישלח לו ולרש"י אסור משום דנהנה ממלאכת שבת או אפשר יש להתיר משום דאין זה הנאה ישירה
6. כן בעתון אין כל היתר לקרוא בו בשבת לשיטת רש"י ואולי לשיטת תוספות אין איסור בדבר שהנכרי שהביא אין בו יד בענין וצ"ע
7. ועוד בישראל בשוגג לדעת רש"י אסור לשיטת רבי יהודה
8. ועוד בישראל מומר לתוספות מותר מיד במוצש"ק ולשיטת רש"י צריך בכדי שיעשו ולכן אם יהודי מחלל שבת שנמצא במקום ששם שבת מטלפן ליהודי שומר מצות בזמן שאצלו חול אסור לשוחח עמו דהרי הוא נהנה ולפי זה אסור לשמוע רדיו (radio) שמשודר (broadcast) מא"י אם אמנם בא"י הזמן הוא שבת (שש"כ ל"א - הערה ט"ז)

(ג) ועיין במ"ב (תקט"ו בהקדמה) דרוב הפוסקים הסכימו כרש"י והר"ן כמו כן פסק הרמ"א (רנ"ג - ג כרש"י ח"ג המהר"ם פסק כתוספות) אמנם הרמ"א (תקט"ו - ח) החמיר כתוספות בענין יו"ט ב' של גליות ומשמע שצריך להחמיר בענין זה ולכן כל דבר שהובא לביתו כגון (newspapers, fliers, mail, U.P.S.) אסור ליהנות מהם עד מוצש"ק כדי שיעשו ועיין במ"ב (שכה - סקכ"ח)

II. אם יש חילוק בין הנאה ישירה להנאה שאינה ישירה בשבת

(א) עיין בתוספות (שבת קכ"ג: ד"ה ו"א) שכתב דכי אמרינן דנכרי אדעתיה דנפשיה קא עביד הנ"מ בכיבוי וכיוצא בו שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי אבל הכא בהדלקת נר שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתיה דנפשיה

ב) עיין בספר מלכים אמניך (דף ע"ח) שהביא הפמ"ג (ח"א רע"ו) לגבי נכרי שהדליק נר בשביל ישראל כדי שלא יישן יחידי כלילה דיש להקל דהוי כמברית ארי ואין בזה הנאה בפועל ולא גזרו בו שמא יאמר לנכרי להדליק עבורו

ג) כ"כ המנחת שלמה (סימן ה - ז) דנר העומד במקום פרוץ ונכרי סתם את הפרצה בשבת וברור שלולא הסתימה היה הנר כבה בכל זאת מותר ליהנות מהנר דהרי רק מברית ארי וכהסרת מניעה. ועוד כתב (ח"א ז) דתבשיל שעומד על גבי פלטה וכבה החשמל ותיקן אחר כך בעבירה כיון שלא עשה שום מעשה בגוף התבשיל והנאתו היא רק מזה שנשאר בחמימותו אפשר דאין התבשיל נאסר

ד) יש להסתפק בנכרי שפתח דלת חשמלית עבור ישראל האם מותר לעבור דרכה דהוי רק מברית ארי וכהסרת מניעה או שמא נחשב להנאה ואסור מלכים אומניך (דף ע"ח)

ה) עיין עוד בשו"ע (תק"ח - ט) ובמג"א ובמ"ב (סקמ"ה) דאם עשה העכו"ם לצורך ישראל אפילו אם הפירות היו של עכו"ם אסור באכילה ובטלטול בכדי שיעשה ומבואר דאפילו מברית ארי אסור וכן משמע מאג"מ (ד - ק"ט - ה) ושו"ע הרב (ז"ז - סוף סעיף ז) אמנם כיון שזה רק איסור דרבנן יכול לסמוך על המקילין הכלכלת שבת דיני אמירה לנכרי (סעיף ה נהג"ה) ומ"ב (ז"ז - סק"ה וע"ו)

III. בענין מינוי על עתון יומי שנדפס ע"י נכרים בשבת ראוי לכל ירא שמים להחמיר ולא לקרוא בעתון בשבת אפילו הובאה מע"ש ואם רוב הקוראים הקבועים על העתון זה המה יהודים אסור לקרוא בו בשבת וכדי שיעשו במוצש"ק והמינוי על העתון זה טוב יעשה אם יאמר לנכרי בשעת הזמנת העתון שלא להביאו בשבת ואם בכל זאת מביאו לית לן בה וזה דוקא בלא איסור הוצאה אם לאו אסור

IV. אם מותר לצוות לנכרי לרחץ כלים דאינו אסור אלא משום טירחא וזה לא שייך רק בישראל עיין בתשובות והנהגות (רכ"ג) שכתב שזה תלוי בטעם האיסור דדעת הרמב"ם (כ"ג - ז) שאוסר הדחת כלים משום מתקן היה מקום לאסור ע"י נכרי ואם כל שאין השימוש באותו יום ברור או מצוי אסור ע"י ישראל אבל בהשגות הראב"ד משיג שאיסורו משום טירחא לחול ולכן גם יכול לצוות לנכרי להדיחם שאיסור טירחא רק על ישראל ולא על הנכרי וע"ע ברב המגיד (סז) שמשוה דעת שניהם שהאיסור מפני טירחא

V. הערות

א) נכרי שהביא ספר שהוא גוף המצוה דרך רה"ר שפיר רשאי ללמוד בו שהוא גוף המצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו וגם בהוצאה שלא נעשית בה שינוי בגוף המלאכה קיל טפי (בה"ל ש"ס - ח ד"ה אחת) משא"כ כשהנכרי מדליק את האור להנאת מצוה שהרי נאסר האור ליהנות ממנו וממילא אסור גם הנאת מצוה אך צ"ע דלענין דייעבד אפשר לצרף בעל העיטור (רע"ו - ז צ"מ"א ע"ה) ועיין שש"כ (ל - הערה קל"ה)

ב) במחלוקת הפוסקים אף דלהלכה נקטינן כשיטת האוסרים מותר בדיעבד ליהנות (מ"ב רנ"ג - סוס"ק ז"ה) דאפילו ביהודי שעשה בכה"ג מותר ליהנות (בה"ל ש"ס - ז סוד"ה אפילו) לכן תבשיל שנתבשל כמאכל ב"ד אם החזירה לכירה גרופה מותר ליהנות ממנו

ג) שמעתי מחכם אחד שרב פ.ח. שיינבערג התיר לעקור אילן שעושה פרי במקום צורך בהיתר של אמירה לאמירה לנכרי